

POSTANOWIENIE

22 maja 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Mariusz Łodko

na posiedzeniu niejawnym 22 maja 2025 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa M. S. i M. S.1
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
z 9 marca 2023 r., I ACa 833/22,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

[wr]

UZASADNIENIE

Pozwany Bank spółka akcyjna w W. wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 9 marca 2023 r. Wniosek o jej przyjęcie do rozpoznania uzasadnił wystąpieniem istotnych zagadnień prawnych (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), tj.: 1) czy w przypadku, w którym celem umowy kredytu jest finansowanie budowy domu, który jest czynnie wykorzystywany przez kredytobiorcę w ramach założonej przez niego po zawarciu umowy kredytu działalności gospodarczej, to okoliczność ta stoi na przeszkodzie, aby odmówić mu statusu konsumenta? Czy status konsumenta bada się na dzień zawarcia umowy czy też dla oceny statusu konsumenta powinno brać się pod uwagę każdorazowo indywidualne okoliczności zawarcia umowy oraz zdarzenia mające miejsce po zawarciu umowy z uwzględnieniem charakteru finansowanego kredytem dobra oraz

możliwości jego wykorzystywania w przyszłości w ramach działalności gospodarczej, mając na względzie możliwość obejścia przepisów w celu bezpodstawnego uzyskania ochrony konsumenckiej w profesjonalnym obrocie?; 2) czy stwierdzenie bezskuteczności normy przeliczeniowej, określającej zasady ustalania wartości waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego (wskazanej w art. 69 pkt 4b pr.bank.) zawartej przed 24 stycznia 2009 r., uwzględniając art. 385¹ § 2 k.c. zgodnie z którym strony są związane umową w pozostałym zakresie, prowadzi do: (i) utrzymania umowy w mocy i zachowania jej indeksowanego charakteru, przy uwzględnieniu normy dyspozytywnej bądź takiej, którą strony mogłyby przyjąć w drodze indywidualnych negocjacji, tj. przyjmując zasadę, że rozliczenia walutowego powinny być dokonywane w oparciu o kurs obiektywny (kurs średni Narodowego Banku Polskiego); (ii) przyjęcia, że bez normy przeliczeniowej umowa w dalszym ciągu może być wykonywana jako kredyt złotowy bez indeksacji do waluty obcej, jednocześnie oprocentowany w oparciu o stopy referencyjne właściwe dla waluty indeksacji; (iii) upadku tej umowy, w związku z jej niewykonalnością bądź przyjęciem, że norma przeliczeniowa kształtuje główne świadczenia stron, co jest skutkiem automatycznym w każdej sprawie, w której konsument wyraził tego rodzaju oczekiwanie w swoim żądaniu, nawet jeśli konsument błędnie pojmuje skutki upadku umowy (np. licząc, że nie będzie musiał spłacić kredytu); (iv) upadku tej umowy, z przyczyn wskazanych w pkt 3 z tą jednak różnicą, że sąd powinien zbadać, czy konsument wyraził swoją wolę unieważnienia umowy w sposób świadomy co do wszystkich skutków nieważności umowy?; 3) czy dopuszczalne jest w polskim porządku prawnym przyjęcie sankcji nieobowiązywania umowy, gdy art. 385¹ § 2 k.c. wprost stanowi, że strony są związane umową w pozostałym zakresie (tj. z wyłączeniem postanowienia uznanego za niedozwolone), a jeśli tak, to jak należy rozumieć sankcję nieobowiązywania umowy w rezultacie wyłączenia nieuczciwych warunków umownych, w szczególności, czy sankcja braku obowiązywania umowy jest równoznaczna z nieważnością bezwzględną i uzasadnia zastosowanie art. 58 § 1 k.c., czy też jest to sankcja unieważnialności, która może nastąpić jako rezultat konstytutywnego orzeczenia sądu?; 4) czy przy stosowaniu przepisów dotyczących niedozwolonych postanowień umownych, tj. art. 385¹ k.c. oraz art. 385² k.c. w zw.

z art. 6 ust. 1 oraz art. 7 dyrektywy 93/13, sąd powinien uwzględnić także podstawowe zasady porządku prawnego w Polsce oraz w Unii Europejskiej, takie jak zasada proporcjonalności, równości oraz pewności prawa? W szczególności czy orzekając o konsekwencjach uznania postanowień umowy za niedozwolone, sąd może zastosować sankcję skrajnie korzystną dla konsumenta, ale prowadzącą do naruszenia zasady proporcjonalności, pewności prawa i równości?

Skarżący wskazał również na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.), tj. art. 385¹ § 1 k.c., który wywołuje rozbieżności w orzecznictwie co do tego, czy może być uznane za postanowienie określające główne świadczenie stron postanowienie umowy kredytu indeksowanego, zgodnie z którym spłata rat kredytu wyrażonych w walucie obcej następuje w walucie krajowej, w wysokości ustalonej poprzez zastosowanie kursu sprzedaży z Tabeli Banku?

Powołał się także na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.), wynikającą z bezpodstawnego przyznania powodom przez Sądy obu instancji statusu konsumentów, na skutek pominięcia istotnych okoliczności w sprawie, jak przeznaczenie budowanego domu na cele niekonsumenckie w niepomijalnym zakresie, wielkość budowanego domu, położenie kredytowanego domu, czas budowy domu, który limitował założenie działalności gospodarczej w przyszłości.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powodowie wniesli o wydanie postanowienia odmawiającego przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. to zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. Powołując się na tę przyczynę kasacyjną skarżący powinien przedstawić pogłębioną argumentację prawną w celu wykazania, że zagadnienie jest istotne, wywołuje poważne wątpliwości interpretacyjne, nie było dotychczas rozstrzygnięte w judykaturze albo dotychczasowe orzecznictwo wymaga zmiany i jego rozstrzygnięcie ma znaczenie

dla merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy (zob. m.in. postanowienia SN: z 23 sierpnia 2007 r., I UK 134/07, i z 9 lutego 2011 r., III SK 41/10).

Analiza skargi kasacyjnej prowadzi do wniosku, że powyższa przesłanka nie została spełniona. Sformułowane przez skarżącego zagadnienia były już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego (zob. uchwałę całej Izby Cywilnej SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22; uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 oraz wyroki SN: z 5 kwietnia 2023 r., II CSKP 1075/22; z 31 marca 2023 r., II CSKP 775/22; z 19 maja 2022 r., II CSKP 985/22; z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21). W sytuacji, gdy Sąd Najwyższy wyraził już swój pogląd we wcześniejszym orzecznictwie, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające jego zmianę, brak jest interesu publicznego w przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalone jest stanowisko, że postanowienia umowy (regulaminu), określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych (zob. np. wyroki SN: z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 7 listopada 2019 r., IV CSK 13/19; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21). Postanowienie te kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, przez uzależnienie wysokości świadczenia banku oraz wysokości świadczenia konsumenta od wyłącznej decyzji banku. Zarówno przeliczenie kwoty kredytu na złotówki w chwili jego wypłaty, jak i przeliczenie odwrotne w chwili wymagalności poszczególnych spłacanych rat, służy bowiem określeniu wysokości świadczenia konsumenta. Takie postanowienia, które uprawniają bank do jednostronnego ustalenia kursów walut, są nietransparentne i pozostawiają pole do arbitralnego działania banku. W ten sposób obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron. Takie uregulowanie umowne należy uznać za niedopuszczalne, niezależnie od tego, czy swoboda przedsiębiorcy (banku) w ustaleniu kursu jest pełna, czy też w

jakiś sposób ograniczona, np. w razie wprowadzenia możliwych maksymalnych odchyleń od kursu ustalanego z wykorzystaniem obiektywnych kryteriów. Postanowienia takie nie są nieważne, lecz nie wiążą konsumenta w rozumieniu art. 385¹ k.c. Skutków zastrzeżenia postanowień sprzecznych z naturą stosunku prawnego należy poszukiwać nie w art. 58 k.c., ale w przepisach o niedozwolonych postanowieniach umownych, które stanowią przepisy przewidujące inny skutek w rozumieniu art. 58 § 1 k.c. (zob. wyrok SN z 20 czerwca 2023 r., II CSKP 1476/22).

Przyjmuje się również, że klauzula ryzyka walutowego wiąże się z nieudzieleniem kredytobiorcy wystarczających informacji dotyczących zagrożeń związanych z jej zastosowaniem. Kredytobiorca musi zostać jasno poinformowany, że podpisując umowę kredytu indeksowanego lub denominowanego do waluty obcej, ponosi przez cały okres obowiązywania umowy ryzyko kursowe, które z ekonomicznego punktu widzenia może okazać się dla niego trudne do udźwignięcia w przypadku silnej deprecjacji waluty, w której otrzymuje wynagrodzenie. Klauzula ryzyka walutowego w zakresie, w jakim określa główny przedmiot umowy kredytu, a tym samym podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i charakteryzuje tę umowę, wchodzi w zakres stosowania art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 i jest poddawana ocenie, czy została sporządzona w jasny i zrozumiały sposób (zob. wyroki TSUE z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank Nyrt. i OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt przeciwko Teréz Ilyés i Emil Kiss, pkt 68 i C-776/19 i C-782/19, BNP Paribas Personal Finance, pkt 56). Sąd Najwyższy wypowiadał się już także na temat uzyskania od klienta banku oświadczenia, potwierdzającego „pełną świadomość” ryzyka walutowego, akcentującego jedynie kwestie formalne, bez należytej troski o rzeczywiste zapewnienie owej „pełnej świadomości” (zob. wyrok SN z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 oraz postanowienie SN z 30 września 2022 r., I CSK 2071/22). Okoliczność, że konsument oświadcza, iż jest w pełni świadomy potencjalnego ryzyka wynikającego z zawarcia takiej umowy, nie ma sama w sobie znaczenia dla oceny czy bank spełnił wspomniany wymóg przejrzystości, ciężar zaś udowodnienia, że konsument otrzymał niezbędne informację, spoczywa na banku. Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu wyroku wyjaśnił, dlaczego klauzula ryzyka walutowego nie została zastrzeżona w sposób jasny i zrozumiały dla kredytobiorców.

W uchwale całej Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, mającej moc zasady prawnej, Sąd Najwyższy przyjął, że w razie uznania, iż postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. Skutkiem niemożności ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego jest niezwiązanie stron umową także w pozostałym zakresie. Utrwalone zostały dotychczasowe poglądy orzecznicze, że wyeliminowanie abuzywnych klauzul przeliczeniowych nie prowadzi do utrzymania w mocy umowy kredytu indeksowanego kursem CHF jako kredytu złotowego oprocentowanego według stawki LIBOR (zob. wyroki SN: z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22; z 26 kwietnia 2022 r., II CSKP 550/22; z 30 maja 2023 r., II CSKP 1536/22). Niemożliwe jest także zastosowanie stawki referencyjnej WIBOR (zob. wyrok SN z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22 i postanowienia SN: z 27 kwietnia 2023 r., I CSK 2707/22; z 2 czerwca 2023 r., I CSK 4115/22, i z 18 sierpnia 2023 r., I CSK 4216/22). Czy też, że niedopuszczalne jest zastosowanie art. 358 § 2 k.c. w celu uzupełnienia umowy kredytowej po wyeliminowaniu klauzul abuzywnych (zob. m.in. wyroki SN: z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22 i 31 stycznia 2023 r., II CSKP 941/22; postanowienie Sądu Najwyższego z 26 lutego 2024 r., I CSK 6543/22). Nie jest również możliwe wypełnienie powstałych w umowie luk po usunięciu z niej abuzywnej klauzuli waloryzacyjnej przez odwołanie się do art. 56 k.c., art. 65 k.c., art. 354 k.c. czy przepisów prawa wekslowego (zob. wyroki SN: z 14 czerwca 2023 r., II CSKP 254/22; z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22, i z 4 czerwca 2024 r., II CSKP 1213/22).

Argumenty skarżącego uzasadniające wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na potrzebę wykładni art. 385¹ k.c. nie przekonują, że przepis ten w zakresie kwalifikacji postanowień określających główne świadczenia stron umowy kredytu budzi poważne wątpliwości lub wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.). W judykaturze Sądu Najwyższego ugruntowany jest pogląd, że zastrzeżone w umowie kredytu

złotowego indeksowanego do waluty obcej klauzule, a zatem także klauzule zamieszczone we wzorcach umownych kształtujące mechanizm indeksacji, określają główne świadczenie kredytobiorcy (zob. np. wyroki SN: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22, i z 4 czerwca 2024 r., II CSKP 1213/22). W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej również podkreśla się, że za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu głównego przedmiotu umowy w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę (zob. wyroki TSUE: z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Árpád Kásler i Hajnalka Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt, pkt 49-50; z 26 lutego 2015 r., C-143/13, Bogdan Matei i Ioana Ofelia Matei przeciwko SC Volksbank România SA, pkt 54; z 23 kwietnia 2015 r., C-96/14, Jean-Claude Van Hove przeciwko CNP Assurances SA, pkt 33, i z 20 września 2017 r., C-186/16, Ruxandra Paula Andriciuc i in. przeciwko Banca Românească SA, pkt 35). Za takie uznawane są m.in. postanowienia znoszące mechanizm indeksacji oraz różnic kursów walutowych, pośrednio prowadzące do zaniknięcia ryzyka kursowego, bezpośrednio związanego z indeksacją kredytu do waluty (zob. wyroki TSUE: z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriciuc i in., pkt 37; z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank i OTP Faktoring, pkt 68; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Dunai, pkt 48; z 3 października 2019 r., C-260/18, Dziubak, pkt 44).

Za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową (art. 22¹ k.c.). Konsumencki charakter umowy oraz abuzywność zawartych w niej postanowień ocenia się natomiast na chwilę jej zawarcia (postanowienie SN z 27 sierpnia 2024 r., I CSK 1125/23). Sądy orzekające przyjęły, że powodowie byli konsumentami, ponieważ zawarli umowę kredytu na cele mieszkaniowe, stale tam mieszkają, wykorzystując nieruchomość na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych swojej wieloosobowej rodziny. Ich statusu jako konsumentów nie zmienia sezonowe wynajmowanie części nieruchomości. Nie można zatem uznać, że czynność prawna była bezpośrednio związana z

działalnością gospodarczą lub zawodową. Okresowe wynajmowanie części nieruchomości miało charakter następczy i nie ma znaczenia dla uznania powodów za konsumenta przy zawieraniu umowy (por. wyroki SN z 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22, OSNC-ZD 2022, Nr 4, poz. 50, i z 14 czerwca 2023 r., II CSKP 254/22, oraz postanowienie SN z 20 grudnia 2023 r., I CSK 2646/23).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono kwestię statusu strony czynności jako konsumenta, która nie podlega ocenie *in abstracto*, lecz w relacji do konkretnej czynności prawnej, a przypisaniu go kontrahentowi przedsiębiorcy decyduje cel, w jakim dokonuje on czynności z przedsiębiorą, który ma być niezwiązany z działalnością gospodarczą lub zawodową owego kontrahenta (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22, OSNC-ZD 2022, nr D, poz. 50, z 13 czerwca 2012 r., II CSK 515/11, z 3 października 2014 r., V CSK 630/13, OSNC 2015, nr 7-8, poz. 96, z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 914/22, z 28 marca 2024 r., II CSKP 1605/22, z 8 marca 2024 r., II CSKP 85/24). W zbliżony sposób kryterium to jest ujmowane na tle art. 2 lit. b dyrektywy 93/13, implementowanej w art. 385(1) i n.k.c. Według tego przepisu konsumentem jest każda osoba fizyczna, która zawierając umowę działa w celach niezwiązanych z handlem, przedsiębiorstwem lub zawodem (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 3 września 2015 r., C-110/14, Horățiu Ovidiu Costea przeciwko SC Volksbank România SA). Rozstrzygające znaczenie ma zatem kryterium funkcjonalne, sprzężone z oceną, czy zawarcie umowy, z uwzględnieniem jej celu, wpisuje się w działalność niezwiązaną z wykonywaniem handlu, zawodu lub prowadzeniem przedsiębiorstwa. Badając tę kwestię, sąd powinien uwzględnić wszystkie okoliczności sprawy, które mogą być pomocne w oznaczeniu celu nabycia towaru lub usługi stanowiących przedmiot umowy. W przypadku umów kredytowych istotne znaczenie ma w tej mierze przeznaczenie (sposób wykorzystania) pożyczonego kapitału (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 8 czerwca 2023 r., C-570/21). Powołane przez skarżącego argumenty nie przekonują zatem, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Z powyższych względów, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie znajdując również okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

[wr]

[a.ł.]